

Petre SEMEN

**INTRODUCERE
ÎN TEOLOGIA PROFETILOR
SCRITORI**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
Editura DOXOLOGIA
Iași, 2010

CUPRINS

1. Introducere	7
2. Cartea profetului Isaia	34
3. Cartea profetului Ieremia	89
4. Cartea profetului Iezechiel	109
5. Cartea profetului Daniel	141
6. Cartea profetului Osea	173
7. Cartea profetului Obadia (Avdie)	190
8. Cartea profetului Iona	196
9. Cartea profetului Miheia	206
10. Cartea profetului Amos	217
11. Cartea profetului Ioel	233
12. Cartea profetului Naum	246
13. Cartea profetului Avacum	253
14. Cartea profetului Sofonie	261
15. Cartea profetului Agheu	266
16. Cartea profetului Zaharia	273
17. Cartea profetului Maleahi	295
Bibliografie	302

1. INTRODUCERE

Într-o măsură mai mare sau mai mică, cele mai multe religii ale lumii pretind a fi avut ori a avea fenomenul profetic, înțeles atât ca o prezicere a viitorului, cât și ca mijlocire între divin și uman și, în aceeași măsură, ca interpretare a vocii divine¹. În întregul Orient Apropiat, și nu numai, au existat așa-numiții *văzători* și *ghicitori*, la care apelau adesea oamenii de rând, consultându-i și recunoscându-le calitatea de descoperitori ai vocii divinităților protectoare regionale². Se cuvine să subliniem că exegeții nu fac o delimitare precisă între profet, înțeles aproape exclusiv ca transmitător al unui mesaj, ca vector al mesajului de la emițător-divinitate la receptor-omul credincios ori comunitatea de credincioși, și ghicitor, care utilizează metode convenționale, inventate de el însuși sau moștenite de la strămoși, pe care le interpretează de cele mai multe ori, fie aleatoriu, fie raportându-se la dorința celui care cere interpretarea, în stilul celebrului oracol de la Delphi. Este celebră istețimea Pythiei de a interpreta sau, mai curând, de a exploata neatenția solicitantului. În cele mai multe cazuri, aceasta dădea o interpretare de circumstanță. Exemplu: *Idis, redibis, nunquam peribis* = „te vei duce, te vei întoarce, niciodată vei pieri” și *Idis, redibis nunquam, peribis* = „te vei duce, te vei întoarce niciodată, vei pieri”.

La poporul Israel, profetismul a fost perceput ca o instituție religioasă inițiată de *Yahweh* cu o adresă precisă, către poporul Israel, uneori cu scopul de a secula sau chiar

¹ Raymond E. Brown, S.S.; Joseph A. Fitzmeyer, S.J.; Roland E. Murphy, O. Carm, *Introducere și Comentariu la Sfânta Scriptură*, vol. I, traducere și prelucrare de P. Dumitru Grosan, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005, p. 570.

² *Ibidem*, p. 571.

suplini celelalte instituții religioase în promovarea credinței monoteiste, mai cu seamă în momentele de criză spirituală. Totodată, prin graiul profetic li se reaminteau credincioșilor israeliți obligațiile pe care și le-au asumat în chip solemn în clipa încheierii legământului pe muntele Sinai. Prin destinul său, s-ar putea spune că profetismul biblic apare ca un fenomen unic, dacă ne raportăm, desigur, la scopul său principal, predicarea vocii divine oamenilor, dar similar totuși profetilor altor popoare, dacă luăm în considerare stilul de lucru: în primul rând, predica și, apoi, utilizarea din abundență a unor acte simbolice, visele etc. Se știe că mai toate religiile mântuitoare pretind că au profeti care se situează, mai mult sau mai puțin, la granița dintre divin și uman, motiv pentru care aceștia apar pentru restul lumii ca niște oameni total diferiți de comunitate, niște harismatici ori excentrici, cu misiunea expresă de a primi și a transmite cuvântul lui Dumnezeu către popor³, și mai puțin ca interpreți ai viitorului. Totuși se impune a face o demarcație între cel care încearcă să întrevadă viitorul apelând la interpretarea anumitor semne și profetul harismatic trimis de cineva. Așadar, la ghicitor sau interpret al viitorului se duce omul direct interesat de propriul viitor, pe care vrea să-l deslușească, pe când profetul autentic este cel care vine către om cu un mesaj precis, dar foarte rar agreat. Chiar dacă au existat profeti și legăminte și la alte popoare din Antichitate, nota cu totul specifică a profetilor biblici este aceea că ei apar ca niște veritabili evocatori ai relațiilor cu divinul, iar „specificul activității fără egal a lui Yahweh este mai ales acela că El vorbește înainte de a acționa și numai după aceea își revendică poziția în istorie și relația Lui unică cu poporul Său preferat” (Deut. 33, 29; I Samuel 2, 2; Psalmul 19, 7; Isaia 49, 9)⁴.

³ Geoffrey Wigoder, *Profeti și profetii*, în *Enciclopedia iudaismului*, traducere de Radu Lupan și George Weiner, Editura Hasefer, București, 2006, p. 536.

⁴ Carl F.H. Henry, *Dumnezeu, revelație, autoritate*, Editura „Cartea creștină”, Oradea, 1996, p. 325.

Inițiativa profetului israelit nu-i aparține lui însuși, el este un trimis. Misiunea lui nu este întotdeauna ușoară, întrucât nu de puține ori el se opune regelui și propriului popor, mai cu seamă atunci când intervine în domeniul politic denunțând cultul idolatru, agreat sau încurajat de rege din rațiuni pur politice, ori acuzând nedreptățile sociale și criticând afacerile de stat pe care le considera incompatibile cu tradiția religioasă a lui Israel⁵. Într-o vreme în care domnea corupția și dezinteresul pentru cele religioase, un profet ca Amos sau Osea, care s-au ridicat împotriva corupției instalate comod în cetatea Samariei și în aproape toată țara, un trimis al lui Yahweh care se opunea acestei tendințe, nu era deloc agreat și nici considerat în toate mințile. Este arhicunoscut și cazul lui Elisei, care l-a trimis pe unul dintre fiii proorocilor la Iehu să-l ungă rege. Acesta le-a apărut ca un om excentric și de aceea, la plecare, probabil viitorii generali ai lui Iehu l-au întrebat: „De ce a venit acel nebun la tine?” (vezi textul ebraic II Regi 9, 11, fiindcă cel al traducerilor realizate de pe alte texte decât cel Masoretic și al Septuagintei l-au redat prin cuvântul *străin*, ceea ce este cu totul fals). Anumite texte biblice lasă să se înțeleagă că profeții erau foarte ușor de recunoscut după ținuta insolită, de obicei purtau haine din piei de animal (II Regi 1, 8; Zaharia 13, 4; Matei 3, 4) sau o coafură specială ori după alte semne distinctive (I Regi 20, 38, 41; Zaharia 13, 6; II Regi 2, 23). Peste toate însă, la un profet atrăgea atenția în mod special comportamentul ciudat, încât oricine întâlnea persoana profetului realiza de îndată că este un cu totul altfel de om (I Samuel 10, 6).

Și la poporul biblic existau și alți profeți decât cei autentici, adică cei investiți de divin cu calitatea de mesageri. O afirmă Ilie când zice: „Prooroc al Domnului am rămas eu singur” (I Regi 18, 22), pe când ai altor zeități erau cu sutele. Erau, așadar, destui, dar nu autentici, chiar dacă

⁵ Robert-Martin Achard, *Approche de l'Ancien Testament*, Éditions Delachaux Niestlé, Neuchâtel (Suisse), 1962, p. 41.

termenul folosit era același, lucrarea era cu totul alta. De observat că profetii de vocație îi ironizau pe cei nechemați, adică pe *ghicitorii* și pe *visătorii de vise*. În categoria acestora intrau și profetii etichetați ca fiind falși, dar pe care totuși Dumnezeu îi tolera. Ba mai mult, din anumite texte rezultă că cel puțin o parte dintre ei erau chiar necesari pentru a se testa cu ajutorul lor credincioșia israeliților față de Legământ (Ieremia 4, 10; I Regi 22, 19-23; Deuteronomul 13). Nu lipseau, desigur, nici acei autointitulați profeti, de fapt lingușitori de profesie, care își arogau misiunea profetică, fără a fi chemați și nici trimiși de divinitate, ci se axau aproape exclusiv pe încântarea urechilor regelui ori ale înalților funcționari de la curte, cu scopul de a fi răsplătiți pentru ceea ce grăiau. Nu lipseau nici cazurile în care regii înșiși îi angajau pe așa-ziii profeti cu scopul de a le face cunoscută voia lui Dumnezeu (I Regi 22, 6 și urm.), dar și spre a le confirma propriile planuri. Cum însă depindeau material de cel care i-a angajat, evident că în cazul unor astfel de profeti nu mai putea fi vorba de transmiterea unor mesaje divine în sensul strict al cuvântului, ci mai curând avem de a face cu niște urări de bine, plăcute urechilor monarhului.

Misiunea profetilor de vocație avea o țintă precisă pentru timpul contemporanilor lor și, prin urmare, mesajul acestora nu putea fi altul decât unul al prezentului. Acesta începea îndeosebi atunci când stilul de viață al oamenilor, presupuși aparținători ai Legământului, nu mai era pe placul lui Dumnezeu. Așa cum notează un exeget modern, cuvântările profetilor nu sunt întotdeauna prevestiri ale unor evenimente viitoare, ci se refereau, în primul rând, la viața concretă de zi cu zi, la fapte prezente sau trecute, dar care, evident, puteau avea consecințe în viitor, fiindcă altfel nu ar mai fi profetii, ci pur și simplu pure prevestiri⁶. Așadar, profetul de vocație era trimis cu precădere în perioadele de mare criză morală, prin urmare mesajul său era cu consecvență unul axat pe provocarea unor serioase crize de

⁶ Ariel Álvarez Valedéz, *Ce știm despre Biblie*, traducere de pr. Mihai Pătrașcu, Editura Sapiientia, Iași, 2006, p. 162.

conștiință, și niciodată aplauze pentru păcatele săvârșite și, implicit, adormirea conștiinței. În viața poporului ales, profeții au avut din partea lui Dumnezeu misiunea sfântă și prioritară de a-I descoperi voia. Ei au fost, prin urmare, persoane autorizate de Dumnezeu Însuși în a le arăta atât celor drepecți, cât și celor nelegiuiciți, atât celor puternici, cât și celor slabi voia divină și cum poate omul să i se conformeze, dar mai cu seamă să mărturisească prin cuvânt și faptă că Dumnezeu este Creatorul, Stăpânul, Proniatorul lumii și Singurul demn de a fi adorat. Așadar, în accepțiunea biblică, profetul autentic, adică cel de vocație, era doar cel care vorbea pentru Dumnezeu, și numai în numele și cu mandatul Său. Nu puține erau însă și cazurile în care Yahweh nu mai comunica cu profetul, nu se lăsa interpelat de acesta. El părea că adesea Se ascunde și Se descoperea rareori celor ce voiau să se angajeze în slujba Sa (Isaia 6, 1-8). Este și în aceasta o veritabilă lecție divină prin care ni se atrage atenția că, dacă Dumnezeu S-ar fi descoperit ori S-ar descoperi permanent omului, fie el chiar profet, credința omului nu ar mai însemna o virtute, iar dacă nu S-ar fi descoperit deloc, credința ar fi dispărut cu desăvârșire⁷.

1.1. Delimitare conceptuală

Există mai mulți termeni care definesc conceptul de profet. Termenul ebraic pentru substantivul „profet” este *nabi* și apare de peste trei sute de ori în cărțile Primului Testament⁸, ceea ce denotă că profeții au avut un rol remarcabil în viața și istoria poporului biblic. Este foarte dificil de identificat sensul original al cuvântului *nabi*, întrucât nu este decât unul dintre termenii care-l definesc pe cel chemat de Cineva la o slujire cu totul aparte. Este „cel care vorbește pentru altul sau în locul altuia”, putând semnifica deci

⁷Jacques Briand, *Dieu dans l'Écriture*, în col. „Lectio Divina”, nr. 150, Les Éditions du Cerf, Paris, 1992, p. 92.

⁸Vezi „Prophet”, în *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, Abingdon Press-Nashville, 1993, p. 896.

calitatea de *interpret*⁹. În limba greacă, cuvântul „profet” (προφήτης) înseamnă de asemenea „cel care vorbește pentru altul”, adică cel care se face interpretul cuvintelor altuia sau, altfel spus, heraldul, vestitorul, anunțatorul, mesagerul cuiva, dar și cel care anunță înaintea altor persoane ceva din partea divinității¹⁰.

Cuvântul „profet” înseamnă totuși nu numai cel care vorbește pentru altul, adică cel care se face interpretul cuvintelor altuia, ci și cel care este un trimis al cuiva, și implicit este și determinat de către o divinitate să vorbească, așa cum va și preciza Amos: „Dacă Domnul vorbește, cine nu va profeti?” (cap. 3, 8). Cel puțin cu acest sens îl folosește cartea Ieșirea: „Iată, Eu fac din tine un dumnezeu pentru Faraon, iar Aaron, fratele tău, îți va fi prooroc. Tu dar vei grăi lui Aaron toate câte îți voi porunci, iar Aaron, fratele tău, va spune lui Faraon ca să lase pe fiii lui Israel să iasă din pământul lui”. În aceeași carte mai citim: „Va grăi el poporului, în locul tău, vorbind pentru tine, iar tu îi vei fi grăitor din partea lui Dumnezeu. Așadar el va fi gura ta, iar tu vei fi dumnezeul său, adică acela va fi purtătorul tău de cuvânt” (cap. 4, 16). De aici se vede clar că profetul este gura Domnului față de credincioșii israeliți. Acesta este purtătorul de cuvânt al lui Dumnezeu, căci el vestește credincioșilor către care a fost trimis numai ceea ce îi spune Dumnezeu. În cazul acesta, Moise și Aaron au fost mandați cu calitatea de intermediari între Dumnezeu și oameni, adică devin de acum profeti, mijlocind dialogul între divin și uman. Aceasta o arată destul de lămurit și profetul Ieremia când precizează: „Și Domnul mi-a întins mâna, mi-a atins gura și mi-a zis: Iată, am pus cuvintele Mele în gura ta!”

⁹ Cf. Raymond Brown, S.S.; Joseph A. Fitzmeyer, S.J.; Roland E. Murphy, O. Carm, *op. cit.*, p. 570; „Prophète”, în *Vocabulaire de Théologie biblique*, publié sous la direction de Xavier Leon-Dufour et de Jean Duplacy, Augustin George, Pierre Grelot, Jacques Guillet, Marc François Lacan, sixième édition, Paris, 1988, p. 1047.

¹⁰ Jesus-Maria Asurmendi, *Isaie 1-39*, în „Cahiers Évangile”, nr. 23, Les Éditions du Cerf, Paris, 1978, p. 5.

(cap. 1, 9). Întrucât, pe lângă mesajul pe care l-au transmis din partea lui Dumnezeu, profeții au prezis și evenimente viitoare, la unii Sfinți Părinți și mai apoi Scriitori bisericesti, printre care și Sfinții Ioan Hrisostom și Vasile cel Mare, cuvântul „profet” a căpătat mai mult sensul de prezicător al viitorului, ceea ce nu corespunde decât parțial adevăratului sens al cuvântului în sine. Deși în cuvântările multor profeți se fac referiri clare și la evenimente viitoare, profetul biblic nu trebuie deloc confundat cu un așa-zis *văzător* ori *ghicitor*.

Mesajul profetului venea mai întotdeauna după o întâlnire cu Cel pe Care Îl reprezenta și vorbea numai în numele Aceluia. Cuvântul profetului este întotdeauna un mesaj al lui Dumnezeu și de aceea Îl și citează de fiecare dată când vorbește pentru Cel în numele Căruia se exprimă. Ca și aghiografii Primului Testament, profeții erau profund înrădăcinați în trecutul națiunii și al intervențiilor proniatoare ale lui Dumnezeu în favoarea ei, dar sunt într-un fel constrânși să interpreteze prezentul prin prisma trecutului, cu scopul de a-l îndrepta pe om cu privirile și mintea mereu spre un viitor mai demn de dorit¹¹. De observat că viitorul israeliților, cărora se adresau, apare, nu de puține ori, destul de sumbru, ei nu trebuie acuzați de fatalism, pentru că nu fac altceva decât să tragă un semnal de alarmă asupra deprecierii progresive a moravurilor, la aproape toate nivelurile societății. Rolul major al profeților era înainte de toate acela de a conștientiza fiecare generație ce implicații pot avea în viitor faptele prezente care contravin Legii divine. Oracolele acestora se constituiau în discursuri adresate, mai ales, locuitorilor din regatul de Nord (Israel) sau chiar și celor din Iuda în niște împrejurări concrete și având un scop imediat și foarte clar, acela de a-i deștepta spiritual și a-i scoate din indiferența religioasă¹². Amenințările lor aveau

¹¹ Jesus-Maria Asurmendi, *op. cit.*, pp. 6-7.

¹² Cf. Alfred Kuen, *Cum să interpretăm Biblia*, Editura Stephanus, București, 2002, p. 278.

un evident rol pedagogic, iar pentru a nu-i duce pe oameni la deznădejde, acestea alternează constant cu promisiunile.

Din discursul profetilor se poate constata că atât binecuvântările, cât și amenințările sunt condiționate. Prin profeti, Dumnezeu voia să le arate israeliților că intențiile Sale punitive se puteau transforma în binecuvântare, dar numai cu condiția unei reale *metanoia* (pocăințe) din partea celor vinovați. O dovedește cu prisosință cazul ninivitenilor, cărorora li s-a vestit că mai erau patruzeci de zile până cetatea lor, Ninive, va fi distrusă, dar pentru că s-au schimbat radical, în bine, după ce au ascultat cuvântarea lui Iona, au fost salvați pentru o vreme. Pentru că locuitorii din Ninive s-au conformat cuvântului divin transmis prin Iona, Dumnezeu n-a mai pedepsit cetatea. Prin urmare, atât amenințările, cât și făgăduințele erau la profeti întotdeauna condiționate de atitudinea credincioșilor cărora li se adresau. Anunțul unei pedepse se putea schimba, în funcție de reacția ascultătorului, în binecuvântare, și invers, binecuvântarea putea fi înlocuită de blestem. De fapt acesta era și rostul profetiei, să schimbe niște mentalități și să îndrepte niște moravuri. În viziunea profetilor deci, viitorul poate fi întrevăzut ca o consecință firească a prezentului, care poate fi modificat în bine sau în rău. Cu toate că sunt numiți pe drept cuvânt *prevestitori ai viitorului*, viitorul prezis de ei nu trebuie înțeles ca un destin implacabil, după expresia lui I. Banu, ci mai curând ca o urmare a faptelor morale săvârșite de fiii lui Israel în prezent, care se repercutează în viitor¹³. Așa se explică de ce după aspre muștrări, când viața poporului evreu lăsa de dorit, în sensul că nu convenea exigențelor divine stipulate în legământ, profetii îndemneau continuu la convertire: „Întoarce-te, Israele, la Domnul Dumnezeuul tău [...] Găsiți rugi de pocăință, întoarceți-vă către Domnul și-I ziceți: Iartă-ne orice fărădelege, ca să ne bucurăm de milostivirea Ta” (Osea 14, 2-8).

¹³ Vezi I. Banu, *Profeții biblice vorbind filosofiei*, Editura Științifică, București, 1994.

Din contextul cuvântărilor lor reiese destul de clar că ei aveau menirea nu atât de a expune în fața ascultătorilor într-un limbaj cât mai accesibil poruncile și avertismentele divine, cât mai ales de a le transmite mesajul iubirii divine care îi invită cu glasul duios al Părintelui bun la pocăință: „Întoarceți-vă, voi copii căzuți de la credință” (Ieremia 3, 14); „Întoarceți-vă, copii răzvrățiți, și Eu voi vindeca neascultarea voastră” (v. 22); „De vrei să te întorci, Israele, întoarce-te la Mine, zice Domnul, și de vei lepăda urâciunile de la fața Mea, nu vei mai rătăci (cap. 4, 1). De răspunsul lor, afirmativ sau negativ, la invitația lansată de profet în numele divinității, depinde viitorul lor. Atitudinea oamenilor poate modifica sau întări deciziile deja luate de divinitate. Profeții nu vorbesc despre viitor ca despre *ceva ascuns în timp, ca o capcană în care vor cădea cei neavizați, ci ca despre o creație a prezentului*¹⁴.

Alături de celelalte persoane consacrate ale Vechiului Testament, profeții ocupă un loc de frunte, în ceea ce privește fervoarea cu care-L predică pe Dumnezeu. Proorocii (*neviim*) sunt deci mesageri prin excelență ai vocii divine, fiindcă prin intermediul lor Dumnezeu muștră poporul pentru abaterile sale și prevestește venirea lui Mesia. Conștientizând că sunt mesageri divini, profeții de vocație, spre deosebire de oportuniști, nu vorbesc niciodată din proprie inițiativă, ci se mulțumesc doar să repete cuvintele pe care le primesc din partea divinității și pe care le percep ca printr-un grai articulat. Având un scop istoric imediat, mesajul lor nu este deloc echivoc și nici enigmatic. Poate părea enigmatic pentru cel ce nu cercetează cu atenție scopul profeției și contextul istoric, politic, cultural și social în care s-a rostit. Nu se impunea nicidecum din partea ascultătorului, iar mai târziu a cititorului, să procedeze la o decodificare a scrierilor lor, ca în cazul așa-numiților *clarvăzători*¹⁵, cum ar fi scrierile lui Nostradamus, pe care generații întregi nu le pot descifra.

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ Vezi Alfred Kuen, *op. cit.*, p. 276.

2. CARTEA PROFETULUI ISAIA

Sub numele lui Isaia, cel mai mare dintre profeții Vechiului Testament, supranumit și *Regele profetilor*¹, sunt reunite 66 de capitole, pe care nu toți exegeții le atribuie aceluiași autor și aceleași perioade în care a trăit profetul. Numele cărții deci vine de la numele lui Isaia, în ebraică Ieșaiah, care se tâlcuiește „mântuirea lui Yahweh” sau „Yahweh mântuiește”. Numele este înrudit cu cele ale lui *Iosua*, *Elisei*, *Osea* sau chiar *Iisus*, fiindcă derivă din aceeași rădăcină verbală.

Despre viața personală a profetului nu deținem alte date decât cele ce rezultă din propria-i carte. Tatăl său se numea Amos, desigur nu era profetul cu același nume, iar cât privește perioada în care a activat, deși nu avem prea multe date, nu este dificil de stabilit. Din cuprinsul cuvântărilor pe care le-a rostit, rezultă că a profetit în regatul lui Iuda peste patruzeci de ani, începând cu a doua jumătate a secolului al VIII-lea î.Hr. Locul misiunii se deduce și din aceea că nu menționează niciodată vreun rege din regatul lui Israel, probabil că nu i s-a încredințat nici o misiune către cei apostafi². S-a născut în vremea domniei regelui Ozia (780-760) și a fost mesager divin în vremea regilor Ozia, Iotam (758-742), Ahaz (742-727) și Iezechia (727-688), conform capitolului 1, 1. Mai mult ca sigur, era din cetatea Ierusalimului, de origine nobilă. După spusele lui Josephus Flavius, ar fi fost chiar văr primar cu regele Ozia, dovedindu-se o personalitate remarcabilă, care s-a implicat uneori cu succes în

¹ Cf. Pierre de Benoit, *Trésors des Prophètes*, Édition Emmaüs, Suisse, 1984, p. 11.

² Edward J. Young, *The Book of Isaiah*, Grand Rapids, Eerdmans Press, 1965, vol. 1, p. 28.

viața social-politică a țării. Foarte fidel vocației sale profetice (cap. 6), a vestit cu multă înflăcărare cuvântul lui Dumnezeu primejduindu-și adesea viața. Și-a desfășurat activitatea profetică într-un timp de mare prosperitate economică și de avânt politic, dar și de o profundă decadentă religioasă-morală și de grele încercări pentru poporul ales, care se îndepărtase aproape iremediabil de Dumnezeu. În aceste momente dificile, cu încrederea fermă în Dumnezeu, el îl recheamă pe rege și poporul la Domnul, Care este unica nădejde sigură, proclamând necesitatea credinței și împlinirii voii divine ca mijloace de a ieși din greutățile momentului istoric.

Din cuvântările rostite timp de zeci de ani, reiese că a avut o personalitate puternică. El a reușit să se impună în raporturile cu regii lui Israel, vorbind cu ei de la egal la egal, muștrându-i chiar, atunci când duceau o politică externă greșită sau când adoptau legi contrare legii mozaice. Așa a fost cazul lui Ahaz, care credea că va rezolva problemele poporului său cu mijloace pur omenești, recurgând la iluzorii legături politice cu puterea asiriană.

Despre viața sa personală nu putem ști mai multe decât mărturisește el însuși despre sine și familia sa, și anume că era căsătorit și avea doi copii. La capitolul 8, 3, amintește de soția sa, numind-o *proorociță*, probabil pentru că era soția profetului, cu toate că nu este exclus ca și ea să fi avut darul proorociei, nu ar fi unicul caz în Israel. Odată amintește și despre cei doi copii ai săi, care poartă nume simbolice: Șear-Iașub („un rest se va întoarce, se va converti”, Isaia 7, 3; 10, 21) și Maher-Șalal-Haș-Baz („fuge prada, grăbește jaful”, Isaia 8, 1-3), pentru a indica invazia asiriană iminentă și supunerea regilor din Damasc și Israel. Era o perioadă foarte grea pentru poporul Israel, ca de altfel pentru toate statele mici mediteraneene amenințate de puterea mereu crescândă a regilor asirieni. După o veche tradiție iudaică, ce este consemnată în cartea apocrifă Înălțarea lui Isaia, profetul ar fi murit ca martir sub persecuția regelui idolatru Manase, din ordinul căruia ar fi fost tăiat cu fierăstrăul fiindcă a criticat unele decrete nedrepte față de supuși și

marcate de simpatii idolatre. Se pare că această tradiție o are în vedere și Epistola către Evrei (11, 37).

2.1. Timpul misiunii

Luând ca reper afirmațiile de la capitolul întâi, se poate spune că Isaia a activat peste patruzeci de ani (circa 740-700 sau chiar până în 690 î.Hr.). Prima parte a misiunii a fost relativ liniștită. Era binecunoscuta perioadă prosperă a regelui Ozia, cum nu mai fusese din vremea lui Solomon. Și din punct de vedere religios se poate spune, privind superficial lucrurile, că totul era în ordine, cel puțin în ceea ce privește partea formală. Din păcate, fondul religios-moral se deprecia văzând cu ochii, cel puțin după vorbele aceluiași profet, care constata cu multă amărăciune: „Poporul acesta Mă cinstește cu gura și cu buzele, dar inima lui este departe de Mine” (cap. 29, 13). Și pe plan politico-militar, evreii din Regatul lui Iuda stăteau destul de bine, întrucât își lărgiseră granițele până la Elat (Ețion-Gheber, Aqaba).

Și totuși, Isaia a fost chemat la profeție când pe plan extern vremurile erau foarte tulburi. Marea putere asiriană era la apogeul expansiunii sale, întinzându-și dominația peste țările occidentale vecine până la hotarele Egiptului. În situația aceasta, regatele Damascului și Israelului s-au coalizat împotriva pericolului asirian, iar regele Ahaz a considerat că este mai avantajos să caute sprijin în puterea asiriană, ceea ce i-a determinat pe cei doi regi, respectiv pe Rețin al Damascului și Pecah al lui Israel, să organizeze o expediție de pedepsire a lui Ahaz, voind în același timp să-l oblige a se alătura coaliției lor. Acestei politici de coaliție sau de bloc, profetul îi opune credința în ajutorul lui Dumnezeu, care, în opinia sa, este mai sigură decât orice legături politice. Pe atunci Isaia avea acces liber la curtea regelui, și probabil că era și predicatorul oficial al curții regale. Încurajându-i pe rege și pe popor și îndemnându-i totodată la rezistență, Isaia rostește celebrele cuvinte: „Dacă nu credeți, nu veți supraviețui” (Isaia 7, 9). Altfel spus, predica sa era foarte actuală,

focalizându-se exclusiv pe credința salvatoare, asemenea Sfântului Pavel în Noul Testament, în viziunea căruia singură credința în Hristos poate fi mântuitoare. Deci, în viziunea sa, singură credința dădea fermitate în acțiuni, calm și încredere. Pentru a-i convinge pe rege și pe cei cu putere de decizie politică, vreme de trei ani profetul a umblat desculț și îmbrăcat în sclav, sugerând că îi așteaptă soarta Egiptului și a Etiopiei, înfrânate între timp, dacă se vor împotrivi Asiriei, cum au făcut acele țări. Ahaz însă nu vrea să ia aminte la îndemnul profetului și recurge la ajutorul Siriei. Regele asirian, Tiglat Pileazar (745-727), se folosește de prilej și intervine cu armata, punând capăt regatului sirian din Damasc, iar Israel devine de îndată stat vasal (732). În această situație, Ahaz a aflat, în locul unui sprijinitor și ocrotitor, după cum bine intuise Isaia, un stăpân căruia a trebuit să-i aducă de îndată omagii de supunere secundate de un tribut împovărător. Isaia a criticat politica greșită a regelui Ahaz, ce nu corespundea nici vederilor sale, dar nici realității și care în final s-a dovedit dezastruoasă.

Succesorul lui Ahaz, Iezechia, influențat destul de mult de cuvântările profetului, s-a dovedit a fi mai receptiv la critici și mai credincios Domnului Dumnezeu decât predecesorul său, întreprinzând chiar o reformă religioasă în regatul pe care îl stăpânea. Printre alte lucruri bune, din perspectiva religioasă, el a distrus jertfelnicele idolești de pe înălțimi și a sfărâmat și șarpele de aramă din vremea lui Moise, care devenise pentru unii evrei un adevărat dumnezeu. Deși, spre deosebire de tatăl său, a colaborat mai bine cu profetul, nu i-a împărtășit întru totul și opiniile politice, fiindcă s-a orientat spre puterea egipteană, reușind să stârnească mânia asiriană împotriva sa. Într-o oarecare măsură, a luat aminte la avertismentele lui Isaia despre extinderea Asiriei spre sud, procedând la înălțarea fortificațiilor și la asigurarea aprovizionării corespunzătoare cu apă a cetății Ierusalimului pentru a rezista unui asediu de durată. În general, Isaia a rămas un bun sfetnic pentru rege, atât în momentele grele prin care trecea țara, cât și cu prilejul bolii acestuia, când a fost

vindecă cu concursul profetului, ca și cu prilejul invaziei teritoriului iudaic de către armatele lui Sanherib, regele Asiriei, în 701 î.Hr. În clipele cele mai grele prin care trece poporul și conducătorul său politic, Isaia le ridică moralul vestind cu încredere că armata asiriană și Sanherib se vor întoarce pe aceeași cale pe care au venit. Într-adevăr, prezicerea s-a adeverit în scurt timp. Retragerea armatelor lui Sanherib din fața Ierusalimului a mărit mult prestigiul politic al profetului, în ciuda tuturor divergențelor pe care le avea cu conducătorii politici ai poporului privind cauzele acestei invazii. În continuare este căutat pentru sfaturile sale prețioase și urmat doar de o minoritate de israeliți, în timp ce reprezentanții oficiali ai religiei, în frunte cu preoții, și chiar profetii, nu l-au ascultat, copleșindu-l cu dezaprobări și critici răutăcioase.

Cam acesta este cadrul în care a activat profetul Isaia. Cum cronicile regale ale timpului tratează mai ales despre succesele politico-militare, nu putem afla din ele mai multe date privind viața și activitatea profetului. Deși majoritatea cuvântărilor sale au fost rostite în timpul istoric în care a trăit și, în primul rând, pentru contemporanii săi, ele au un caracter și o valoare mai înaltă, căci exprimă adevăruri valabile și pentru timpurile care vor urma. Principiile enunțate de el au fost și rămân mereu valabile, putând fi aplicate și în situații diferite, mai noi. Chiar dacă a fost un bărbat de stat remarcabil pentru epoca în care a trăit, activitatea cea mai de seamă rămâne totuși cea desfășurată pe planul religios-moral. El s-a impus ascultătorilor săi printr-o credință fermă în ajutorul lui Dumnezeu. Proorocul anunța că Domnul va revărsa cu prisosință darul Său asupra casei regale davidice, din care, la vremea potrivită, va face să se nască Regele ideal (cap. 9 și 11), Mesia, Cel mult așteptat, care va întemeia o împărăție a păcii, iar cetatea Ierusalimului va juca un rol esențial în planul mântuirii. Aproape că este imposibil de sintetizat bogăția extraordinară a cărții Isaia. La splendorile profetice privind personalitatea regelui Mesia, descrisă cu atâta exactitate (cap. 7, 14; 8, 9, 5-6; 11, 1-9; 42,

1-4; 49, 4-9; 52, 13; 53), încât i s-a atribuit supranumele de *profetul evanghelist*, se adaugă frumusețile literare, aproape unice în felul lor. Cuvântările sale se disting prin stil, eleganță și prin varietatea imaginilor.

2.2. Cuprinsul cărții

Cartea lui Isaia este alcătuită din numeroase cuvântări, profeții și istorisiri scrise într-un timp destul de îndelungat. Profețiile lui nu sunt expuse într-o ordine cronologică, ci după conținut.

Cartea în sine este alcătuită din trei părți:

Prima parte (cap. 1-35) cuprinde învățături rostite pentru contemporani și este urmată de un adaos istoric (cap. 36-37), care redă câteva evenimente din timpul regelui Iezechia.

Partea a doua (cap. 40-55) reflectă mai ales situația iudeilor exilați în Babilon, înainte de căderea acestuia, la anul 539 î.Hr., conține cuvinte de îmbărbătare și tratează despre mântuirea dreptilor. Această parte este atribuită de unii exegeți unui autor anonim, care ar fi trăit printre exilații din Babilon. Ei pornesc de la premiza că în această secțiune sunt reflectate chiar condițiile exilului³. Și totuși aici nu se face nici o referire la vreun nume.

Partea a treia (cap. 56-66) se referă la începuturile refacerii societății iudaice, după întoarcerea din exil la 538-537, când comunitatea începe să se reorganizeze sub conducerea guvernatorului Șesbațar și a marelui preot Zorobabel, un descendent al casei davidice. De aceea se și numește Trito-Isaia, fiind atribuită de o mare parte a criticii biblice unui autor mai tardiv.

Partea întâi cuprinde profeții și cuvântări ce au fost rostite în diferite ocazii și sunt rezumate ideile principale ale profetului.

³Samuel J. Schultz, *Călătorie prin Vechiul Testament*, Oradea, 2001, p. 378.